

Література:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. Закон України від 18.10.2006 року № 252-V. Верховна Рада України: офіційний веб-сайт. 2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
2. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. 23 червня 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>
3. Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки. Затверджена Законом України від 20 червня 2022 року № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n93>
4. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 04 березня 2023 р. № 220. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoi-antykoruptsiinoi-prohramy-na-20232025-t40323>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-358-6-23>

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Коросєд Сергій Олександрович

доктор юридичних наук, професор,

в.о. президента,

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК) раніше ніколи не визначав назви органів державної влади і органів місцевого самоврядування як спеціальних суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин (окрім прокурора, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та органу опіки та піклування). Але в умовах внутрішньої диференціації цивільного судочинства [1] цивільне процесуальне регулювання порядку здійснення правосуддя в цивільних справах стало передбачати матеріально-правові та процесуальні (процедурні) особливості розгляду судами окремих категорій цивільних справ, у зв'язку з чим такі особливості законодавець почав закріплювати безпосередньо в тексті ЦПК.

Одними з таких особливостей цивільного процесуального регулювання стали доповнення до ЦПК, внесені згідно із Законом України “Про запобігання корупції” від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII, яким частину другу статті 35 ЦПК (в редакції 2004 року) доповнено абзацом другим такого змісту: “Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) може бути залучено як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача у справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача (звільнення, примушування до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, переведення, атестація, зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) у зв’язку з повідомленням ним або членом його сім’ї про порушення вимог Закону України “Про запобігання корупції” іншою особою”. В чинному ЦПК (в редакції 2017 року) у частині другій статті 53 вказану норму було відтворено.

З наведеної норми вбачається можливість участі в цивільному судочинстві Національного агентства в процесуальному статусі третьої особи у чітко визначеній категорії справ – у справах щодо застосування керівником або роботодавцем чи створення ним загрози застосування негативних заходів впливу до позивача саме у зв’язку з повідомленням ним або членом його сім’ї про порушення вимог Закону України “Про запобігання корупції” іншою особою.

Наведений в зазначеній нормі перелік негативних заходів впливу до позивача (звільнення, примушування до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, переведення, зміна умов праці, скорочення заробітної плати тощо) свідчить, що вказана категорія справ є трудовими спорами, сторонами в якому (позивачем і відповідачем), з огляду на положення Кодексу законів про працю України, є сторони трудового договору – роботодавець і працівник.

Водночас, як встановлено вищевказаною процесуальною нормою, можлива участь Національного агентства в цій категорії справ передбачена саме в процесуальному статусі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача (тобто працівника). При цьому, ч. 1 ст. 53 ЦПК встановлено, що треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, можуть вступити у справу у разі коли рішення у справі може вплинути на їхні права або обов’язки щодо однієї зі сторін. Наука цивільного процесу вже давно напрацювала критерії (ознаки) участі третіх осіб в цивільному судочинстві. Аналіз таких ознак дозволяє виокремити типові критерії участі третіх осіб без самостійних вимог в цивільному процесі, а саме: обов’язкова наявність цивільних матеріально-правових відносин між

третьою особою і однією зі сторін; преюдиціальна пов'язаність матеріально-правових відносин третьої особи й однієї зі сторін з правовідносинами позивача і відповідача; матеріально-правові відносини третьої особи й однієї зі сторін повинні передбачати можливість спору про право цивільне між третьою особою й особою, на стороні якої вона виступає.

Як було зазначено вище, позивач (працівник) і відповідач (роботодавець) є учасниками матеріальних (трудових) правовідносин. При цьому позивач (працівник) в жодних матеріально-правових відносинах (цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносинах) із Національним агентством не перебуває; жодного спору про право цивільне між Національним агентством (третьою особою) і позивачем (працівником) виникнути не може; Національне агентство в такій справі (в чужому спорі) не захищає свій власний юридичний інтерес, який носить матеріально-правовий характер.

Отже, Національне агентство не є учасником спірних матеріальних (трудових) правовідносин сторін (працівника і роботодавця) і можливість майбутнього спору про право цивільне (трудова) між позивачем (працівником) і Національним агентством (третьою особою) виключається. Рішення суду на його цивільні (трудові) права і обов'язки вплинути жодним чином не може.

З огляду на те, яким законом зазначену норму було внесено в текст ЦПК, можна зробити висновок, що участь Національного агентства в цивільному судочинстві як третьої особи пов'язана саме із виконанням покладених на нього законом повноважень. Водночас власної юридичної (матеріально-правової) заінтересованості в результатах вирішення спору між працівником (позивачем) і роботодавцем (відповідачем) у Національного агентства немає і бути не може. Отже й процесуальні підстави для залучення Національного агентства до участі в цивільній справі відсутні. Сам по собі той факт, що працівники – викривачі корупції користуються правами та гарантіями захисту, встановленими Законом України “Про запобігання корупції”, не наділяє Національне агентство ознаками третьої особи в цивільній справі.

Тому вважаємо, що в зазначеній категорії цивільних справ Національне агентство може бути залучене до участі у справі не в процесуальному статусі третьої особи, а може бути залучене судом до участі у справі або брати участь у справі за своєю ініціативою саме в порядку ч. 6 ст. 56 ЦПК України – для подання висновків на виконання своїх повноважень.

Правильність такого висновку, на наше переконання, підтверджується не лише теоретичними засадами цивільного процесу, які

визначають критерії участі третіх осіб в цивільній справі, а й положенням ч. 7 ст. 56 ЦПК, якими встановлено, що з метою захисту прав викривача, встановлених Законом України “Про запобігання корупції”, Національне агентство з питань запобігання корупції за зверненням викривача може звертатися до суду з позовом (заявою) в інтересах викривача, брати участь у розгляді справ за такими позовами (заявами), а також на будь-якій стадії розгляду вступати у справу, провадження в якій відкрито за позовами (заявами) викривачів, подавати апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами, у тому числі у справі, провадження в якій відкрито за позовом (заявою) викривача.

А відтак, участь Національного агентства в цивільному судочинстві в трудовому спорі між працівником (позивачем) і роботодавцем (відповідачем) можлива лише в процесуальному статусі як органу, якому законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб, а також як органу для подання висновків на виконання своїх повноважень, зокрема висловлення думки щодо вирішення справи по суті.

Література:

1. Бобрик В. І. Диференціація цивільного судочинства: методологія, стан і перспективи: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 636 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-358-6-24>

ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОТГ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Красилюк Віктор Федорович

*аспірант кафедри політології та державного управління,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
м. Вінниця, Україна*

Запобігання корупції в об'єднаних територіальних громадах (далі – ОТГ) в умовах воєнного стану є важливим завданням, оскільки воєнний конфлікт може збільшити ризики корупції та порушення законності.

Для запобігання корупції в ОТГ у складних умовах воєнного стану необхідно вжити комплексних заходів, що базуються на співпраці між ОТГ та громадськими організаціями. На нашу думку, ОТГ повинні